

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 1

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 1. – 772 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Зільберт Валентина Сергіївна ЄВРОПЕЙСЬКІ ПІДХОДИ ДО ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ: ПРИНЦИПИ ТА ДОСВІД	66
Костюк Михайло Анатолійович ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ СУДІВ ДЕРЖАВНОЮ КАЗНАЧЕЙСЬКОЮ СЛУЖБЮ УКРАЇНИ	68
Малюта Владислав Васильович ЩОДО НАЛЕЖНОГО СУБ'ЄКТА РОЗГЛЯДУ СКАРГИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ВЛАСНИХ (САМОВРЯДНИХ) ПОВНОВАЖЕНЬ.	71
Негара Олена Віталіївна СЕГМЕНТУВАННЯ СТАТУСІВ НЕЗАЛЕЖНИХ ПОСЕРЕДНИКІВ І ЧЛЕНІВ ТРУДОВОГО АРБІТРАЖУ (ДЛЯ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ЦІЛЕЙ).	75
Голоядова Тетяна Олексіївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ЗГІДНО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТИВ.	79
Панфілов Олег Євгенович ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ІТ-КОМПАНІЙ.	82
Сідор Михайло Іванович ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВИНИ В ОПОДАТКУВАННІ В УКРАЇНІ.	85
Гуглей Віталій Вікторович ФІНАНСОВА ДИСЦИПЛІНА У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ.	89
Подольська Анастасія Андріївна ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ В ПРОЦЕСІ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ FATCA	91

СЕКЦІЯ 2. АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Завальнюк Володимир Васильович ДЕРЖАВНА ВЛАДА КРИЗЬ ПРИЗМУ ЮРИДИЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ	94
Мельничук Ольга Степанівна ОБґРУНТУВАННЯ ДОКТРИНИ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УМОВАХ ПОСТМОДЕРНУ ТА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	97
Іванченко Ольга Миколаївна ЛЕГІТИМНІСТЬ ПРАВА В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ КОМУНІКАТИВНОЇ РЕАЛЬНОСТІ	100
Кравченко Сергій Петрович ЮРИДИЧНИЙ ТЕКСТ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПРОБЛЕМА АВТОРСТВА В КОНТЕКСТІ ОНТОЛОГІЇ ПРАВА	103
Чувакова Ганна Михайлівна ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ ТА АНОМІЯ	106
Антошина Ірина Володимирівна ІНФОРМАЦІЙНА ВЛАДА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.	109
Ковбасюк Степан Валерійович ІНСТИТУТ ОМБУДСМАНА В КОНТЕКСТІ ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ	112
Дудник Руслана Миколаївна ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА	115
Kobko-Odarii Viktoriia Serhiivna THEORETICAL AND LEGAL ANALYSIS OF THE LEGAL SYSTEM OF SCOTLAND	117
Іванчук Віра Євстафіївна ПРАВОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	120
Гаркуша Євгеній Олексійович СПАДКОВІ ЕЛЕМЕНТИ В ЕСТЕТИЦІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ.	123

2. Кельзен Г. Чисте правознавство. Київ : Юніверс, 2004. 496 с.
3. Спинка Л. А. Комунікативні механізми легітимації політичних інститутів в умовах глобалізації: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. канд. філос.наук : 09.00.01. Київ, 2008. 17 с.
4. Apel K.-O. Towards a transformation of philosophy. Marquette studies in philosophy. Milwaukee : Marquette University Press, 1998. 343 p.
5. Habermas J. Faktizität und Geltung: Beitrag zur Diskurstheorie des Rechts und Staatstheorie. Frankfurt am Main : Suhrkamp, 1994. 704 p
6. Habermas J. Reconciliation through the public use of reason: remarks on John Rawls's political liberalism. *Journal of Philosophy*. 1995. Vol. 92. Iss. 3. P. 109–131.
7. Mazza C. Claim, intent, and persuasion: organizational legitimacy and the rhetoric of corporate mission statements. Boston : Kluwer Academic Publishers, 1999. 200 p.
8. Mead G. Mind self and society from the standpoint of a social behaviorist / ed. by Charles W. Morris. Chicago : University of Chicago, 1934. 437 с.

Ключові слова: легітимність права, легітимація права, комунікативна філософія, посткласична реальність, теорія комунікативної реальності.

Keywords: legitimacy of law, legitimation of law, Communicative philosophy, postclassical rationality, theory of communicative action.

Кравченко Сергій Петрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЮРИДИЧНИЙ ТЕКСТ І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ: ПРОБЛЕМА АВТОРСТВА В КОНТЕКСТІ ОНТОЛОГІЇ ПРАВА

Стрімкий розвиток генеративного штучного інтелекту (ChatGPT, Claude, Gemini та подібних систем) актуалізує принципово нові питання в правовій науці, пов'язані з визначенням ролі ШІ у створенні юридично значущих текстів. Сучасні мовні моделі демонструють здатність генерувати складні правові документи – від договорів до проектів нормативно-правових актів – що ставить перед юридичною спільнотою низку концептуальних викликів [1, с. 45; 2, ст. 3].

На сьогодні спостерігається суттєва правова колізія у підходах до визначення статусу ШІ. Яскравим прикладом є прецедент 2022 року, коли у США було зареєстровано патент із зазначенням ШІ як співавтора, однак Верховний суд згодом однозначно відкинув можливість визнання за штучним інтелектом ознак правосуб'єкта [3]. Паралельно в Європейському Союзі активно обговорюється концепція «електронної особистості» для складних автономних ШІ-систем, що свідчить про пошук нових правових моделей для регулювання цих технологій [4, с. 18].

Проведений аналіз виявив фундаментальну невідповідність між традиційними критеріями авторства та можливостями генеративного ШІ. Відповідно до Бернської конвенції (ст. 2), ключовими ознаками авторського твору є: оригінальність (творчий характер), індивідуальність (відображення особистості автора) та вираження в об'єктивній формі [5, с. 33]. ChatGPT демонструє парадоксальну ситуацію: формально створюючи унікальні текстові комбінації, система не володіє креативністю в класичному розумінні.

Особливий інтерес становить проблема *інтенціональності*. Як показала філософсько-правова деконструкція, ШІ не має цілепокладання (відсутня суб'єктивна мета створення тексту), не розуміє правових наслідків, неможливо встановити «волю автора» (ключову вимогу для тлумачення юридичних документів).

Аналіз моделей відповідальності показав необхідність диференційованого підходу. У разі системної помилки ШІ відповідальність логічно покласти на розробника (наприклад, OpenAI) за доктриною відповідальності за продукт. У випадку некоректного користувацького запиту відповідальність має нести користувач згідно з принципом *culpa in eligendo*. Найбільш проблемною залишається ситуація автономних дій ШІ, яка становить правовий вакуум як випадок, не передбачений законодавством.

Концепція «електронної особистості» (ЄС, 2024) пропонує компромісне рішення, що передбачає спеціальний правовий статус для автономних ШІ, обмежену дієздатність (за аналогією з юридичними особами) та механізми страхування відповідальності. Однак критичний аналіз виявив системні проблеми: неможливість встановлення «волі» ШІ, відсутність єдиного критерію автономності та ризик штучного обмеження інновацій.

Порівняльний аналіз показав, що жодна з існуючих концепцій не пропонує універсального рішення. Найперспективнішою видається розробка багаторівневої моделі відповідальності, запровадження спеціальних процесуальних статусів та створення компенсаційних механізмів. Таким чином, сучасний ШІ не відповідає традиційним критеріям авторства, а існуючі правові системи не готові до регулювання ШІ-генерації, що вимагає розробки нових концептуальних підходів, які поєднують технологічну нейтральність, гарантії правової визначеності та стимулювання інновацій.

Проведене дослідження однозначно демонструє, що сучасні генеративні ШІ, включно з ChatGPT, не відповідають базовим критеріям правосуб'єктності. Відсутність свідомості, інтенціональності та автономної волі унеможлиблює їх визнання повноцінними суб'єктами права в традиційному розумінні. Проте практичний вплив текстів, згенерованих ШІ, на правозастосовну практику вже сьогодні потребує розробки спеціальних регуляторних механізмів.

Ключовим напрямом регулювання має стати система обов'язкового маркування AI-контенту, що дозволяє чітко ідентифікувати походження юридично значущих документів. Паралельно необхідно створити реєстри навчальних даних, що використовуються при тренуванні ШІ, що дозволить ефективно вияв-

ляти випадки ненавмисного плагиату та порушень авторських прав. Особливої уваги заслуговує питання страхування AI-ризиків розробниками, яке могло б створити фінансові гарантії для компенсації можливих збитків від використання III-систем.

Перспективи розвитку правового регулювання в цій сфері значною мірою залежать від технологічного прогресу. У разі досягнення штучним інтелектом рівня AGI (загального штучного інтелекту), питання щодо його суб'єктності неминуче вимагатиме принципового перегляду. Проте на нинішньому етапі найбільш збалансованою видається модель, що поєднує відповідальність кінцевого користувача за зміст згенерованих текстів з посиленням наглядом за діяльністю розробників III-систем.

Особливу складність становить питання деліктоздатності III. Відсутність свідомості та волі в сучасних систем робить традиційні механізми притягнення до відповідальності непридатними. У зв'язку з цим пропонується концепція «технологічного посередництва», де відповідальність розподіляється між усіма учасниками цифрової екосистеми: розробниками, операторами та користувачами III.

Важливим аспектом дискусії є пошук балансу між інноваційним розвитком і захистом правових гарантій. Надмірно жорстке регулювання може загальмувати технологічний прогрес, тоді як повна відсутність контролю створює ризики для стабільності правової системи. Оптимальним рішенням видається розробка гнучких нормативних рамок, здатних адаптуватися до стрімко змінюваних технологічних реалій.

Проведене дослідження дозволяє зробити однозначний висновок: попри потужні можливості сучасних III-систем, вони залишаються інструментами, а не суб'єктами права. Їх принципова відмінність від традиційних учасників правовідносин полягає у відсутності ключових характеристик правосуб'єктності – свідомості, волі та здатності нести відповідальність за свої дії. Як практичні заходи регулювання пропонується ввести юридичне визначення «AI-асистованого тексту», де частка людської участі перевищує 50%, а також розробити єдині стандарти верифікації документів, створених із використанням штучного інтелекту.

Перспективи подальших досліджень вбачаються в поглибленому вивченні механізмів розподіленої відповідальності при використанні III, розробці міжнародних стандартів регулювання генеративних технологій та аналізі когнітивних аспектів взаємодії людини зі штучним інтелектом у правовій сфері. Особливу увагу слід приділити розробці методології оцінки «людського внеску» у створення правових документів із використанням III-асистентів.

На завершення слід підкреслити, що сучасне право стоїть перед необхідністю фундаментального переосмислення багатьох традиційних концепцій. Розвиток III-технологій вимагає нових підходів до розуміння авторства, відповідальності та правосуб'єктності, що відкриває широке поле для подальших міждисциплінарних досліджень на перетині юриспруденції, філософії та комп'ютерних наук.

Список використаних джерел:

1. Chesterman S. We, the Robots? Regulating AI in the age of ChatGPT. Cambridge : Cambridge University Press, 2023. 215 p.
2. The EU Artificial Intelligence Act. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/>
3. Thaler v. Vidal, 43 F.4th 1207 (Fed. Cir. 2022). WIPO. <https://www.wipo.int/wipolex/en/judgments/details/2098>
4. Report with recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics A8-0005/2017. *European Parliament*. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2017-0005_EN.html
5. Generative AI and Intellectual Property. Geneva : WIPO, 2023. 48 p. URL: <https://www.wipo.int/documents/d/frontier-technologies/docs-en-pdf-generative-ai-factsheet.pdf>

Ключові слова: генеративний штучний інтелект, правовий статус ШІ, авторське право, правосуб'єктність, інтенціональність, електронна особистість, юридично значущі тексти.

Keywords: generative artificial intelligence, legal status of AI, copyright, legal subjectivity, intentionality, electronic personality, legally significant texts.

Чувакова Ганна Михайлівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент,*

ДЕФОРМАЦІЯ ПРАВОВИХ ЦІННОСТЕЙ ТА АНОМІЯ

Термін «деформація» є доволі поширеним серед гуманітарних наук, зокрема активно використовується в юриспруденції, психології, соціології для опису поведінки людини, соціальної групи або ж стану свідомості.

Деформацію правосвідомості можемо охарактеризувати як зміна її стану під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, коли окремі індивіди, соціальні групи або переважна більшість населення має сформовану «перекручену картину» правової дійсності, інакше кажучи цінності, уявлення, емоції і мотиви поведінки, які в змозі призвести до негативних соціальних наслідків [1, с. 63].

Основна дефініція терміну «цінність» – це значущість певних елементів реальності з огляду на їх здатність задовольняти духовні та матеріальні потреби, інтереси індивідів; це те, що цінує людина, щось важливе, значуще. Самі цінності наповнюють сутність людське життя і суспільство загалом. Цінність, крім того, можна описати як культурно зумовлений орієнтир відповідного у процесі задоволення тих чи інших потреб, якому властива трансцендентна природа і який виходить за межі суб'єктивної свідомості [2, с. 992].